

ЗБОРНИК ЗА ИСТОРИЈУ
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS
COMMISSION POUR L'HISTOIRE DE BOSNIE ET HERZEGOVINE

RECUEIL DE L'HISTOIRE DE BOSNIE ET HERZEGOVINE

7

REDACTEUR MILORAD EKMEČIĆ

BELGRADE 2012

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
ОДБОР ЗА ИСТОРИЈУ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

ЗБОРНИК ЗА ИСТОРИЈУ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

7

УРЕДНИК МИЛОРАД ЕКМЕЧИЋ

БЕОГРАД 2012

ЧЛАНОВИ ОДБОРА

МИЛОРАД ЕКМЕЧИЋ

ЧЕДОМИР ПОПОВ

ДЕСАНКА КОВАЧЕВИЋ-КОЛИЋ

СВЕТОЗАР КОЉЕВИЋ

ДУШАН БЕРИЋ

ЂОРЂЕ МИКИЋ

МАРКО ПОПОВИЋ

НЕВЕНКА ГОШИЋ

ЗДРАВКО АНТОНИЋ

ЂУРО ТОШИЋ

ЧЛАНОВИ РЕДАКЦИОНОГ ОДБОРА

МИЛОРАД ЕКМЕЧИЋ

ВЛАДИМИР СТОЈАНЧЕВИЋ

ЧЕДОМИР ПОПОВ

ДЕСАНКА КОВАЧЕВИЋ-КОЛИЋ

РАДОШ ЉУШИЋ

НЕВЕНКА ГОШИЋ

МАРКО ПОПОВИЋ

ЗДРАВКО АНТОНИЋ

ЂУРО ТОШИЋ

СЕКРЕТАР

ЉИЉАНА ПЕРОВИЋ

Примљено на IX скупу Одељења историјских наука, од 30. новембра 2011, на основу позитивних мишљења рецензената посебно датих за сваки рад

АМБЛЕМ: ЗАПОН ЗАХУМСКОГ КНЕЗА ПЕТРА,
13. ВЕК

ИЗДАЈЕ:
СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

ISSN 0354-9461

НАСЛОВНА СТРАНА: ДРАГАН ТОДОРОВИЋ

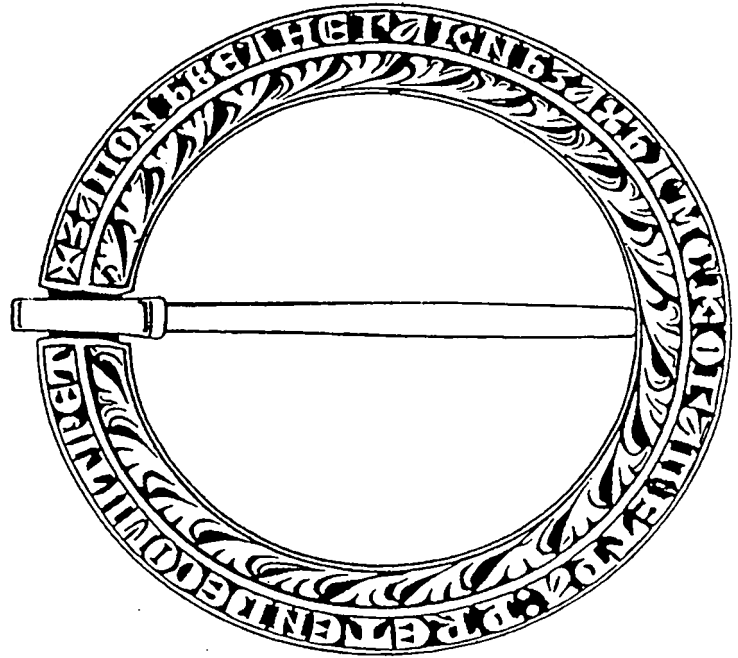
ЛЕКТОР: НЕВЕНКА ГОШИЋ

КОРЕКТОР: ВЕСНА ШУБИЋ

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК: МИРА ЗЕБИЋ

ШТАМПА: ШТАМПАРИЈА СРПСКЕ
ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ, БЕОГРАД

ТИРАЖ: 400 ПРИМЕРАКА



<i>Ђуро Тошић</i>	Прилог познавању <i>монашења</i> становништва из средњовјековне Босне	1
<i>Djuro Tošić</i>	Contribution to the Knowledge of the Ordainment in Mediaeval Bosnia	28
<i>Аранђел Смиљанић</i>	Хумски жупан Познан Пурчић	29
<i>Arandjel Smiljanić</i>	District Prefect of Hum – Poznan Purčić	35
<i>Борис Бабић</i>	Византијски извори о становништву и црквеним приликама у средњовјековној Босни	37
<i>Boris Babić</i>	Bizantine Sources on Population and Church in Mediaeval Bosnia	48
<i>Срђан Рудић</i>	Петар Павловић – Војвода Хумски и Крајине	49
<i>Srdjan Rudić</i>	Petar Pavlović – Duke of Hum and Krajina	60
<i>Видан Николић</i>	Трагови средњовековног занимања <i>Крамар</i> у топонимији Босне и Херцеговине	61
<i>Видан Николич</i>	Следе средневековой профессии „крамар“ в топонимии Боснии и Герцеговины	74
<i>Миленко Јахура</i>	Пребиловци – насеље и породице	75
<i>Milenko Jahura</i>	Prebilovci – Settlements and Families	109
<i>Недељко В. Радосављевић</i> <i>Душица М. Стојковић</i>	Повеља сарајевског (дабробосанског) митрополита Пајсија о праву на сакупљање милостиње за манастир Хиландар	111
<i>Nedeljko V. Radosavljević</i> <i>Dušica M. Stojković</i>	The Charter of the Metropolitan of Sarajevo (Dabrobosanski) Pajsije on the Right to Gather Charity for the Monastery Hilandar	119
<i>Недељко В. Радосављевић</i> <i>Мирјана О. Маринковић</i>	Препис царског берата о правима чувара барутане тврђаве Јајце из 1709. године	121
<i>Nedeljko V. Radosavljević</i> <i>Mirjana O. Marinković</i>	Transcription of the Imperial <i>Berat</i> on the Rights of the Keepers of the Powder-Magazine in Jajce from 1709	133
<i>Брајислав Теиновић</i>	Европска историја на позорници устанака у Босни и Херцеговини 1804–1882.	135
<i>Bratislav Teinović</i>	European Powers Towards the Uprisings in Bosnia and Herzegovina 1804–1882	150

<i>Jelena Milojković-Djurić</i>	Gleb Ivanovich Uspenskii: Pis'ma iz Srbije, Letters from Serbia 1876–1877	151
<i>Јелена Милојковић-Ђурић</i>	Глеб Иванович Успенски: Писма из Србије	161
<i>Jelena Milojković-Djurić</i>	Српско-хрватско путујуће позориште Фотија Ж. Иличића	163
<i>Jelena Milojković-Djurić</i>	Serbo-Croatian Travelling Theater Company of Fotije Ž. Iličić	172
<i>Jelena Milojković-Djurić</i>	Three Imperial Memoranda: Cultural Policies in Bosnia-Herzegovina in the aftermath of the Berlin Peace Treaty	173
<i>Јелена Милојковић-Ђурић</i>	Три царска меморандума: Просветна и верска политика у Босни и Херцеговини после Берлинског мировног уговора	189
<i>Ненад Урић</i>	Прилог за повест породице Глигорија Јефтановића у турско доба	191
<i>Nenad Urić</i>	Contribution to the History of the Family of Gligorije Jeftanović in Turkish Period	237
<i>Боривоје Милошевић</i>	Свештенство Босанске Крајине у устанку 1875–1878. године	239
<i>Borivoje Milošević</i>	Clergy of Bosanska Krajina in the Uprising of 1875–1878	255
<i>Александар Растовић</i>	Један опис Босне и Херцеговине Вилијема Милера из 1898. године	257
<i>Aleksandar Rastović</i>	Description of Bosnia and Herzegovina Published in 1898 by William Miller	265
<i>Драга Масиловић</i>	Др Никола Стојановић између српства и југословенства	267
<i>Draga Mastilović</i>	Dr Nikola Stojanović between Serbia and Yugoslavia	299
<i>Ђорђе Микић</i>	Босански Устав – „Штатут“ из 1910.	301
<i>Djordje Mikić</i>	Bosnian Constitution – “Statut” of 1910 (First Politics)	319
<i>Горан Латиновић</i>	Територијална организација Српске православне цркве у Босанској Крајини (1900–2010)	321
<i>Goran Latinović</i>	Territorial Organization of the Serbian Orthodox Church in Bosanska Krajina (1900–2010)	333
<i>Драган Шућур</i>	Бањалучка епархија од 1953. до 1961. године	335
<i>Dragan Šućur</i>	The Diocese of Banjaluka (1953–1961)	382
<i>Миле Станић</i>	Списак Хрвата и муслимана који су учествовали у одвођењу и убијању Срба у Мостару и околини	383
<i>Mile Stanić</i>	The List of the Croats and Muslims who Participated in Taking Away and Killing of the Serbs in Mostar and the Surroundings	399
<i>В. А. Артамонов</i>	Србы и Турецко-Русская война 1710–1713 гг. (К 300-летию русско-сербского боевого содружества)	401
<i>В. А. Артамонов</i>	Срби и турско-руски рат 1710–1713. године (Поводом 300-годишњице руско-српског војног савезништва)	417

ТЕРИТОРИЈАЛНА ОРГАНИЗАЦИЈА СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ У БОСАНСКОЈ КРАЈИНИ (1900–2010)

ГОРАН ЛАТИНОВИЋ

Дабарску епархију са сједиштем у манастиру Бањи код Прибоја, као једну од десет епархија аутокефалне Српске архиепископије, основао је Свети Сава 1220. године.¹ Не може се поуздано утврдити када је Дабарска епархија уздигнута на ранг митрополије, а претпоставља се да је то могло бити учињено 1346. године, проглашењем Српске патријаршије.² Падом српских земаља под турску власт у XV вијеку на територију Пећке патријаршије своју јурисдикцију ширила је Охридска архиепископија. Један од владика који су учествовали у раду црквеног сабора 1532. године био је и Марко, митрополит босански, што представља први помен овог архијерејског достојанства. Ипак, не треба искључити могућност да се ради о дабарском епископу, чија је титула можда већ тада била проширена.³ Први патријарх обновљене Пећке патријаршије, под чијом јурисдикцијом се нашао скоро сав српски народ, Макарије Соколовић (1557–1571) увео је нову територијалну организацију, по којој су Далмација и Босна, са изузетком зворничког подручја које је било обухваћено посебном епархијом, дошле под духовну власт дабробосанског митрополита.⁴ Сједиште епархије из манастира Бање у манастир Рмањ, на тремеђу Босне, Далмације и Лике, пренио је митрополит Гаврило Аврамовић (1575–1588).⁵

Дакле, након што је 1557. године обновљена Српска патријаршија са сједиштем у Пећи, у њеном саставу била је и Дабробосанска епар-

1 Предраг Пузовић, *Српска православна епархија дабробосанска: шемањизам*, Србиње (Фоча) 2004, стр. 9.

2 *Исто*.

3 Епископ Сава, *Епархије и епископи 1920–1970*, Српска православна црква 1920–1970: споменица о 50-годишњици васпостављања Српске патријаршије, Београд 1971, стр. 509.

4 Предраг Пузовић, *нав. дјело*, стр. 9–10.

5 Радован Пилиповић, *Манасџир Рмањ*, Бањалука – Босански Петровац 2008, стр. 40.

хија, која је обухватала и подручје Босанске Крајине.⁶ Иако је у овој области било Срба и у средњем вијеку, она је етнички изразито српско обиљежје добила у XVI вијеку.⁷ Срби су у Босанску Крајину до-

6 Ријеч *крајина* представља изведеницу општесловенске ријечи *крај* и означава област на граници. Код Срба се помиње већ у IX вијеку и то као лично име једног жупана у Требињу (Травунији). Најстарији помен *крајине* као пограничне области везује се за крај X и почетак XI вијека, као назив за територију на југозападним обалама Скадарског језера. У другој половини XII вијека на крајњем западу српских приморских земаља, између ушћа Неретве и ушћа Цетине, постојала је још једна крајина. Током средњег вијека постојала је и крајина, тј. *марка*, сјеверније или источније од Мачве. У немањихкој Србији организована су *крајишћа*, као војнотериторијална подручја, у циљу успјешније заштите државне територије. У вријеме надирања Турака крајиштима су називани њихови погранични санџаци организовани у српским земљама, па је половином XV вијека на подручју данашњег Сарајева постојало и *Босанско крајишће*.

У средњем вијеку већи дио територије између Врбаса, Сане и Уне био је организован у посебну управну цјелину средњовјековне Босне, под називом Доњи Краји, који је први пут забиљежен 1244. године у повељи угарског краља Беле IV. Језгро из којег су се развили Доњи Краји чиниле су жупе: Ускопље, Плива и Лука. Њихово окупљање у чвршћу територијалну организацију условили су сукоби, најприје са Хрватима, а потом и са Угарским Краљевством. Дакле, Доњи Краји имали су улогу крајине средњовјековне Босне. Све до XV вијека Доњи Краји су се постепено ширили према сјеверу и сјеверозападу, а након што су Турци освојили и Босну, угарски краљ Матија Корвин, да би заштитио своју земљу од надирања Турака, организовао је Јајачку бановину, која се током свог постојања (1464–1527/1528) у највећој мјери поклапала са територијом Доњих Краја. С обзиром на то да су послје пада Јајачке бановине правци даљих турских надирања били усмјерени према западу и сјеверозападу, подручје између Врбаса и Уне опет је задржало војногранични карактер. Појам границе везао се за ријеке Сану и Уну, па се помињу *Унска Крајина*, *Бихаћка Крајина* и *Каментрагска Крајина*. Први пут, *Босанска Крајина* поменута је 1593. године, као земља у којој је погинуо Хасан-паша Предојевић. Он је живот изгубио код Сиска, што говори да се дотле протезала Босанска Крајина, а њоме је, можда, био обухваћен и дио Славоније. Данашње границе Босанске Крајине утврђене су углавном 1791. године, мада у науци не постоји сагласност о њеним границама.

Према томе, Босанска Крајина је историјска и географска област, чије су се границе током историје мијењале, а у науци и у народној традицији забиљежена су различита схватања о томе шта она обухвата. Назив *Босанска Крајина* никада није имао етничко или национално обиљежје, него искључиво географско значење. Подручје Босанске Крајине вијековима је имало војногранични карактер и на њеној територији су се сукобљавале различите државе и њихове војске, а посебно од XVI вијека до 1878. године. На таквој страдалничкој и бунтовничкој територији изграђивао се прегалнички и ратнички менталитет крајишких Срба.

Милош Благојевић, *Крајина*, Лексикон српског средњег века (приредили Сима Ђирковић и Раде Михаљчић), Београд 1999, стр. 319; Милош Благојевић, *Крајишће*, Лексикон српског средњег века (приредили Сима Ђирковић и Раде Михаљчић), Београд 1999, стр. 320–321; Јелена Мрغيћ-Радојчић, *Доњи Краји: крајина средњовековне Босне*, Београд – Бањалука 2002, стр. 28, 32–33, 131–132; Јован Зубовић, *Име и граници области*, Крајина и Крајишници, књ. I, Београд 1968, стр. 8; Ђорђе Микић, *Бања Лука на Крајини хвала*, Бања Лука 1995, стр. 5; Милан Карановић, *Босанска Крајина: крајшак историјски, антропогеографски и етнографски преглед*, Гласник Југословенског професорског друштва, књ. XIV, св. 10–12, Београд 1934, стр. 869; Васо Чубриловић, *Револуционарни покрети у Босанској Крајини у XIX вијеку*, Погледи Васе Чубриловића на српску историју XIX и XX века (приредио Здравко Антонић), Београд 1992, стр. 301.

7 Милан Васић, *Етничке промјене у Босанској Крајини у XVI вијеку*, Исламизација на Балканском полуострву – Изабрана дјела Милана Васића (приредио Раде Михаљчић), I–IV, Бањалука – Источно Сарајево 2005, књ. I, стр. 33–35, 46–49.

лазили као ратници, вршили су војну службу на граници, живјели на слободним баштинама, а понегдје су били организовани у својим влашким самоуправама. Такође, они су у ову област насељавани и као кметови на спахилуцима крајишких ага и бегова.⁸ У Босанску Крајину Срби су углавном стизали са подручја данашње Херцеговине, Црне Горе и Рашке, мада је било досељеника и из других крајева (Источне Босне, Метохије, Косова, Скопске Црне Горе),⁹ а један путописац запазио је 1530. године у Босанској Крајини Србе који су се доселили од Смедерева и Београда.¹⁰ Срби су, изгледа, најприје стизали на планинско подручје између горњег тока Врбаса и горњег тока Уне, а одатле се помјерали на сјевер и сјеверо-запад Босанске Крајине.¹¹

Долazeћи из старих српских земаља, Срби су у Босанску Крајину донијели са собом и православну вјеру, иако је она на том подручју била присутна и прије њиховог масовног досељавања. Манастири Рмањ, Липље и Ступље потичу из XV вијека, а Гомионица и Моштаница из XVI вијека, док је манастир Крупа на Врбасу можда старији од свих.¹² Претпоставља се да је у Босанској Крајини постојало још неколико манастира, које је бурна историја те области оставила у рушевинама.¹³

Преношење сједишта Дабробосанске епархије у манастир Рмањ имало је велики значај за организовање црквеног живота у Босанској Крајини. Међутим, након што је митрополит Гаврило Аврамовић са 70 калуђера морао већ 1578. године, усљед турског насиља, да напусти Рмањ,¹⁴ митрополит Петроније управљао је Дабробосанском епархијом из манастира Бање, гдје је столовала већина њених архијереја све до 1693. године и пресељења у Сарајево.¹⁵ Ипак, 1592. године помиње се протопоп Радослав као „бискуп поунских Срба“. Он је, у ствари, био хороепископ или сеоски епископ. Наиме, у старој црквеној организацији хороепископи су вршили надзор над свештенством по парохијама, па су као такви били претече каснијих окружних про-

8 Vaso Čubrilović, *Bosanska Krajina*, Enciklopedija Jugoslavije, knj. I, Zagreb 1955, str. 699.

9 Владислав Скарић, *Поријекло православног народа у сјеверозападној Босни*, Гласник Земаљског музеја, књ. XXX, Сарајево 1919, стр. 219–265.

10 Benedikt Kuripešić, *Putopis kroz Bosnu, Srbiju, Bugarsku i Rumeliju 1530* (priređio Đorđe Pejanović), Sarajevo 1950, str. 21.

11 Петар Н. Гаковић, *Поријекло Срба на сјеверо-западу*, Прилози за историју и етнографију Босне, Сарајево 1933, стр. 37.

12 Љиљана Шево, *Манастири Епархије бањалучке*, Српска православна епархија бањалучка 1900–2000: шематизам, Бањалука 2000, стр. 429–473; Радован Пилиповић, *нав. djelo*; Горан Латинковић, *Српска православна црква у Босанској Крајини (1918–1941)*, Бањалука 2006, стр. 16–18.

13 *Први Шематизам православне српске митрополије Бањалучко-Бихаћке за годину 1901*, (уредио Алекса Јокановић), Бањалука 1903, 2001², стр. 82–96.

14 Здравко Кајмаковић, *Манастир Рмањ и његове фреске*, Зборник Светозара Радојчића, Београд 1969, стр. 134; Радован Пилиповић, *нав. djelo*, стр. 40.

15 Предраг Пузовић, *нав. djelo*, стр. 10.

топрезвитера, односно архијерејских намјесника.¹⁶ Не треба сасвим искључити ни могућност да је протопоп Радослав био помоћник тадашњег митрополита дабробосанског Аксентија (1589–1601), односно викарни епископ за Босанску Крајину. У историјским изворима, након митрополита Гаврила Аврамовића и протопопа Радослава забиљежено је и име још једног владике за кога се претпоставља да је управљао Српском православном црквом у Босанској Крајини са њене територије. Био је то митрополит Теодор (1601–1619), који је вјероватно столовао у Рмњу.¹⁷ Могуће је да је још неко од дабробосанских митрополита управљао својом епархијом из овог манастира. Ипак, 1693. године сједиште Дабробосанске епархије премјештено је у Сарајево, одакле је управљано и Српском православном црквом у Босанској Крајини. Такво стање остало је дуже од два вијека, све до 1900. године.

Тешки услови живота под турском окупацијом, насиље и ратови, материјална оскудица, као и немогућност путовања епархијских архијереја по пространој епархији, учинили су западни тј. сјеверозападни дио Дабробосанске митрополије (подручје Босанске Крајине) запостављеним, како у црквено-организационом, тако и у вјерском смислу. Иако је промјена власти, тј. успостављање аустроугарске окупационе управе 1878. године, довела до извјесног напретка у условима живљења, укључујући и побољшање путних комуникација, и даље је митрополиту из Сарајева било тешко успјешно управљати дијеловима епархије у Босанској Крајини и надzirати тамошњи црквени живот. Стога су се 1898. године тројица архијереја из Босне и Херцеговине (митрополит дабробосански Николај Мадих, митрополит зворничко-тузлански Григорије Живковић и митрополит захумско-херцеговачки Серафим Перовић) обратили васељенском патријарху у Цариграду, под чију јурисдикцију је ово подручје потпадало од 1766. до 1920. године, са захтјевом да буде основана четврта митрополија, која би обухватила западни, тј. сјеверозападни дио Дабробосанске епархије. У захтјеву је наведено да Митрополија дабробосанска има површину од 33.547 квадратних километара, да је подијељена на 26 протопрезвитерата и 233 парохије и да је под њеном духовном влашћу 481.000 православних Срба. Пошто у таквим условима један митрополит тешко може држати ред и дисциплину међу свештеницима и вјерницима, тројица архијереја предложили су да нова митрополија обухвати Бањалучки округ и Бихаћки округ, а да Дабробосанска митрополија задржи Сарајевски округ и Травнички округ. Према њиховој процјени нова епархија имала би површину од 14.570 квадратних километара, била би подијељена на 13 протопрезвитерата и 136 парохија, а под њеном јурисдикцијом налазила би се 296.191 православна душа. Цариградски патријарх дао је сагласност 1899. године, а потврда аустроугарског цара услиједила је наредне, 1900. године. Тако је основана Бањалучко-бихаћка митрополија, са сједиштем у Бањалуци.¹⁸ Био је то изузетно важан догађај

¹⁶ Азбучник *Српске православне цркве по Радославу Грујићу* (приредио Слободан Милеуснић), Београд 1993, стр. 286.

¹⁷ Радован Пилиповић, *нав. djело*, стр. 42.

¹⁸ Божо Мацар, *Покрети Срба Босне и Херцеговине за вјерско-просвјетну само-*

у историји српског народа у Босанској Крајини. Управљање Српском православном црквом у овој области, које је до тада, дуже од два стољећа, вршено из удаљеног Сарајева, пренијето је у њен најзначајнији град, чиме су створени услови за боље црквено организовање, а тиме и за унапређење вјерског, просвјетног и културног живота крајинских Срба. Први архијереј Митрополије бањалучко-бихаћке био је Евгеније Летица (1900–1908).

Оснивањем Бањалучко-бихаћке митрополије 1900. године извршена је прва промјена у територијалној организацији Српске православне цркве у Босанској Крајини у новијој историји. Новоформирана епархија обухватала је Бањалучки округ и Бихаћки округ, што значи да се простирала на готово читаво подручје Босанске Крајине, изузев подручја Гламоча, Купреса, Шипова и Варцар Вакуфа (данашњег Мркоњић Града), које је било у саставу Травничког округа. Истовремено, под њеном јурисдикцијом налазило се подручје Босанског Брода, Оцака, Дервенте, Добоја, Теслића и Тешња, које историјски и географски не припада Босанској Крајини. У саставу Бањалучко-бихаћке митрополије било је 13 протопрезвитерата са 138 парохија. Протопрезвитерати имали су сједиште у: Бањалуци, Бихаћу, Босанској Градишци, Босанској Костајници, Босанској Крупи, Босанском Петровцу, Дервенти, Котор Варошу, Кључу, Приједору, Прњавору, Старом Мајдану и Тешњу.¹⁹ Највише парохија било је у Бањалучком протопрезвитерату (16) и Босанскокостајничком протопрезвитерату (14), а најмање у протопрезвитератима који су сједиште имали у Бихаћу и Котор Варошу, у оквиру којих је било по седам парохија.²⁰ У наредним годинама извршена је унутрашња реорганизација територијалног устројства Митрополије бањалучко-бихаћке, па је број протопрезвитерата смањен са 13 на три, са сједиштима у Бањалуци, Бихаћу и Дервенти, а број парохија повећан је за двије, што значи да их је било 140. У таквом стању Бањалучко-бихаћка митрополија дочекала је ослобођење 1918. године.²¹

Успостављањем јединствене Српске православне цркве 1920. године под јурисдикцијом Београдске патријаршије, на једној државној и црквеној територији нашле су се углавном све српске епархије, укључујући и Митрополију бањалучко-бихаћку, на чијем челу се налазио митрополит Василије Поповић (1908–1938) и која је до тада била под јурисдикцијом Цариградске патријаршије. До 1924. године број протопрезвитерата је остао непромијењен, али су основане три нове парохије, па је њих било 143. Највише парохија било је у Бањалучком протопрезвитерату, укупно 58. То су биле: Бањалука, Бијаковац, Бистрица (бањалучка), Бистрица (приједорска), Блашко – Слатина, Босанска Градишка, Босанска Дубица, Босанска Костајница, Босански Нови, Бочац, Бошковићи, Буснови, Гашица, Гомионица (двје парохије), Двориште, Демировац,

ујраву, Сарајево 1982, стр. 310–311.

¹⁹ *Први Шемањизам православне српске митрополије Бањалучко-Бихаћке за годину 1901*, стр. 100–209.

²⁰ *Исто*.

²¹ Божо Маџар и Митар Папић, *Полијтика и Српска православна црква у Босни и Херцеговини 1878–1945*, Бањалука 2005, стр. 164.

Добрљин, Драгељи, Драксенић, Имљани, Јаворани, Јелићка, Јеловац, Јошавка, Клашнице, Козарац, Кола, Котор Варош, Крупа на Врбасу, Кукуље, Ламинци, Липље, Лусићи, Љубија, Маглајани, Марини, Марићка, Масловаре, Међувође, Моштаница, Омарска, Паланчиште, Пискавица, Приједор, Подградци, Ракелићи, Ребровац, Романовци, Свиња, Сводна, Скендер Вакуф (данашње Кнежево), Слабиња, Стапари, Турјак, Чађавица, Читлук и Шљивно. Бихаћки протопрезвитерат обухватао је 51 парохију. То су биле: Бастаси, Бихаћ, Бјелај, Босанска Крупа, Босански Петровац, Буковача, Бушевић, Велика Кладуша, Велики Радић, Велика Рујишка, Велики Цвјетнић, Вођеница, Врбљани, Врело, Врточе, Глиница, Граци Горњи и Доњи, Дабар, Добро Село, Дољани, Дубовик, Еминовци, Збориште, Ивањска, Кључ, Копјеница, Крњеуша, Кулен Вакуф, Липник, Лушци Паланка, Мајкић Јапра, Оштра Лука, Отока – Пишталине, Притока, Ратково Горње, Ратково Доње, Рибник, Рмањ, Рујница, Саница, Сански Мост, Смољана, Соколово, Српска Јасеница, Стари Мајдан, Суваја, Томина, Трнинића Бријег, Трубар, Хадровци и Хашани. У Бањалучко-бихаћкој митрополији по броју парохија најмањи је био Дервентски протопрезвитерат, са укупно 34 парохије. То су биле: Бјелобучје, Босански Брод, Босански Свињар (данашњи Србац), Велика Буковица, Вијачани, Винска, Дервента, Детлак, Добој, Друговићи, Дуго Поље, Кобаш, Кокори, Лепеница, Лијешће, Мајевац, Нови Град, Ножичко, Осина, Оцак, Палачковци, Подновље, Појезна, Поточани, Прибинић, Прњавор, Сеочаница, Српска Мравица, Теслић, Тешањ, Хрваћани, Церовица, Чечава и Штрпци.²²

Међутим, већи дио Дервентског протопрезвитерата (21 парохија), простирао се на подручје Дервенте, Босанског Брода, Оцака, Теслића, Добоја и Тешња. Ово подручје не припада Босанској Крајини, што значи да су у крајишком дијелу Митрополије бањалучко-бихаћке биле 122 парохије. Овом броју треба додати још и 22 парохије које су се простирале на крајишком дијелу Митрополије дабробосанске. Наиме, Дабробосанска митрополија обухватала је два протопрезвитерата: Сарајевски и Травнички. Травнички протопрезвитерат био је састављен од четири намјесништва: Бугојанског, Варцарвакуфског, Лијевљанско-гламочког и Герзовачког. Од пет парохија у саставу намјесништва, чије је сједиште било у Варцар Вакуфу, четири су припадале Босанској Крајини: Бабићко-глоговачка, Варцарвакуфска, Густоварска и Подрашничка. Читаво Герзовачко намјесништво са осам парохија (Бараћи, Герзово, Језеро, Медна, Пецка, Пјева, Стројице и Трново), простирало се на подручју Крајине, као и десет (од укупно једанаест) парохија Лијевљанско-гламочког намјесништва (Вагањ, Врбица, Гламоч, Губин, Грахово, Камен, Пећи, Прекаја, Преодац и Црни Луг).²³

Дакле, према статистици из 1924. године, у Босанској Крајини биле су организоване 144 парохије Српске православне цркве, углавном у саставу Бањалучко-бихаћке епархије, али дјелимично и у саставу Дабробосанске епархије. Број вјерника по једној парохији најчешће

²² *Шематизам Источно православне српске патријаршије по подацима из 1924. године*, Сремски Карловци 1925, стр. 26–40.

²³ *Исто*, стр. 124–126.

се кретао од 1.500 до 3.500, па су парохије са више од 3.500 или мање од 1.500 вјерника биле ријеткост. Ипак, највише православних вјерника било је у парохији Добрљин код Босанског Новог (5.138), а најмање у парохији Велика Кладуша (817).²⁴ Дакле, према статистичким подацима из 1924. године, око 400.000 православних Срба у Босанској Крајини било је организовано у 144 парохије, углавном у саставу Бањалучко-бихаћке митрополије, а дјелимично и у саставу Дабробосанске митрополије.²⁵

Оснивањем Бањалучко-бихаћке епархије 1900. године духовне потребе српског народа у Босанској Крајини биле су само привремено задовољене. Наиме, висок природни прираштај крајишких Срба довео је до повећања броја становника у Митрополији бањалучко-бихаћкој, а релативна удаљеност ширег бихаћког подручја од сједишта митрополије у Бањалуци није погодовала потреби чешћег комуницирања епархијског архијереја са свештенством и вјерницима на бихаћком подручју. Стога се идеја за оснивање посебне епархије са сједиштем у Бихаћу јавила још 1910. године, а већ фебруара 1911. у Босанској Крупи одржана је велика скупштина на којој су учествовали изасланици свих црквених општина Бихаћког протопрезвитерата. На скупштини је донесена резолуција у којој је тражено да се оснује нова епархија са сједиштем у Бихаћу. Резолуцију су потписала 53 свештеника и члана црквених општина са ширег бихаћког подручја. Митрополит бањалучко-бихаћки Василије Поповић упутио је Земалској влади у Сарајеву захтјев у којем је, поред осталог, истакао да Бањалучко-бихаћка митрополија има 361.597 душа, а да остале епархије у Босни и Херцеговини имају двоструко или троструко мање вјерника под својом духовном влашћу: Дабробосанска 204.259, Зворничко-тузланска 147.811, а Захумско-херцеговачка 110.354. Стога би, ради потребе лакшег и чешћег комуницирања епархијског архијереја са својом паством, требало основати још једну епархију, са сједиштем у Бихаћу. Ипак, аустроугарске власти одбиле су овај захтјев. Међутим, активности за оснивање Епархије бихаћке су настављене, па је био формиран и Одбор за њено оснивање, са бихаћким парохом Стеваном Ковачевићем на челу. Ове активности прекинуо је Први свјетски рат.²⁶

Идеја о формирању Епархије бихаћке постојала је у Светом архијерејском сабору Српске православне цркве од 1921. године, а њену реализацију омогућио је краљ Александар I Карађорђевић, који је изашао у сусрет захтјевима крајишких Срба и указом од 12. јуна 1924. подржао саборску одлуку о оснивању Бихаћке епархије.²⁷ Границе Епархије бихаћке биле су, у ствари, границе некадашњег Бихаћког протопрезвитерата у саставу Бањалучко-бихаћке митрополије. Новоформирана епархија имала је 51 парохију и простирала се на подручје шест срезова: Бихаћа, Цазина, Босанске Крупе, Бо-

24 III. Шемаџизам Српско-православне Епархије Бањалучке и Бихаћке за годину 1923. (Према стању 31. децембра 1923. г.), Бањалука 1925, стр. 94. и 100.

25 Горан Латинковић, *нав. дјело*, стр. 35.

26 Сјоменица о ишћању оснивања бихаћке епархије: рад и преписка, Бањалука 1914.

27 *Весник: црквено-политички и друштвени лист*, бр. 33, Београд 1925.

санског Петровца, Кључа и Санског Моста.²⁸ Године 1927. на територији Бихаћке епархије живјело је 148.620 Срба.²⁹ Њеним оснивањем извршена је друга значајна промјена у територијалној организацији Српске православне цркве у Босанској Крајини.

Бихаћки епископ Венијамин Таушановић (1926–1929) упутио је 23. априла 1928. допис свим парохијским свештеницима и црквеним општинама Епархије бихаћке у којем је примјетио да су многе парохије у овој епархији „врло незгодно“ територијално формиране и да је због тога становништво појединих села тражило издвајање из једне парохије и припајање другој. Да би се њиховој жељи удовољило и уједно свештеницима створила могућност лакшег опслуживања, он је наредио да сви чланови Епархијског управног и просвјетног савјета имају у року од три мјесеца да организују састанак у свом среском мјесту, на којем ће, поред њих, учествовати и сви свештеници тог среза. Циљ таквог састанка било би утврђивање стварних потреба о реорганизацији парохија у срезу. Епископ Венијамин додао је да се мора имати на уму да једна парохија не смије имати мање од 400, нити више од 500 домова. Такође, политичке, тј. административне границе срезова не треба да буду препрека формирању парохија, које се, по потреби, могу простирати на подручје два среза.³⁰ Није познато да ли је дошло до мијењања граница појединих парохија током кратке историје ове епархије, иако су код становништва појединих села постојале такве иницијативе.

Оснивањем Епархије бихаћке 1924. године, Митрополија бањалучко-бихаћка постала је Епархија бањалучка, умањена за шест срезова (Бихаћ, Цазин, Босанску Крупу, Босански Петровац, Кључ и Сански Мост). У саставу Бањалучке епархије остала су два протопрезвитерата, са сједиштима у Бањалуци и Дервенти. У њеном саставу 1929. године биле су 92 организоване парохије, три су биле у фази оснивања, док их је десет било упражњено, углавном у планинским подручјима. Укупан број православних вјерника износио је око 280.000 душа.³¹

Епископ бихаћки Венијамин Таушановић није се сасвим прилагодио лошим условима живота и рада у сиромашној Епархији бихаћкој, па је 1929. године премјештен у Епархију злетовско-струмичку. Како до избора новог бихаћког архијереја никада није дошло, епископ зворничко-тузлански Нектарије Круљ, који је имао нимало једноставан задатак администрирања Бихаћком епархијом, предложио је Светом архијерејском сабору да она буде укинута, што је и учињено 1931. године. Њена територија подијељена је између Бањалучке, Горњокарловачке и Далматинске епархије. Наиме, Бањалучка епархија добила је од укинуте Бихаћке епархије срезове Сански Мост и Кључ, Горњокарловачка епархија срезове Бихаћ, Цазин

²⁸ Горан Латиновић, *Српска православна епархија бихаћка (1924–1931)*, Епархија бихаћко-петровачка: први шематизам 2010, Босански Петровац 2011, стр. 57.

²⁹ *Исто*, стр. 61.

³⁰ *Исто*, стр. 65.

³¹ *Гласник Српске православне патријаршије*, бр. 6, Београд 1930.

и Босанску Крупну, а Далматинска епархија срез Босански Петровац. Архијереји ове три епархије споразумјели су се о диоби целокупне имовине укинуге епархије (намјештаја, ствари из Црквеног суда и сл.), водећи рачуна о броју православних вјерника који се придодају њиховим епархијама, као и о стварним потребама. Трошкове овог посла свака епархија сносила је сразмјерно примљеном дијелу ствари од укинуге Бихаћке епархије.³² Исте године, Бањалучка епархија је у корист Зворничко-тузланске епархије изгубила срезове Дервенту и Тешањ, а од Дабробосанске епархије добила је срезове Јајце и Мркоњић Град. Дабробосанска епархија уступила је Далматинској епархији срез Гламоч.³³

Дакле, од 1931. године ниједан срез Босанске Крајине више није био под јурисдикцијом Митрополије дабробосанске, под чијом управом је до 1900. била читава област. Западни дио Босанске Крајине дошао је под јурисдикцију Епархије горњокарловачке, а јужни под јурисдикцију Епархије далматинске. Ипак, највећи дио ове области остао је под јурисдикцијом Епархије бањалучке. Она је 1931. године обухватала ове срезове: Бањалуку, Босанску Градишку, Босанску Дубицу, Босански Нови, Јајце, Кључ, Котор Варош, Мркоњић Град, Приједор, Прњавор и Сански Мост. Стару подјелу на два протопрезвитерата, замијенила је нова подјела на шест намјесништава, са сједиштима у Бањалуци, Босанској Дубици, Јајцу, Кључу, Приједору и Прњавору.³⁴

Према томе, 1931. године дошло је до треће крупне промјене у територијалној организацији Српске православне цркве у Босанској Крајини у њеној новијој историји. Укидање Бихаћке епархије имало је негативне последице на даљу историју Српске православне цркве у овој области, јер је њена територија доспјела на периферију трију сусједних епархија, што је негативно утицало на црквени, тј. духовни живот српског становништва на том подручју, које је постало још запуштеније у вјерском смислу.

Након великог страдања у Другом свјетском рату (1941–1945), током којег је убијен и епископ бањалучки Платон Јовановић (1939–1941), Српска православна црква у Босанској Крајини нашла се под тешким притиском комунистичког режима, чиме су њене активности умногоме ограничене, а епископ Василије Костић (1947–1961) у два наврата био је протјеран из Бањалуке. Ипак, 1948. године дошло је до четврте промјене граница епархија Српске православне цркве у Босанској Крајини. Уз претходно постигнуту сагласност надлежних архијереја, Свети архијерејски сабор Српске православне цркве одлучио је да срезови: Бихаћ, Босанска Крупа и Цазин, буду изузети из Горњокарловачке епархије и припојени Бањалучкој епархији.³⁵ Тиме је једино још јужни дио Босанске Крајине, тј. подручје Босанског Петровца, Дрвара, Босанског Грахова и Гламоча, остало изван јурисдикције бањалучког епископа, односно под управом далматинског епископа.

³² *Истио*, бр. 4, Београд 1932.

³³ *Истио*.

³⁴ *Истио*, бр. 8, Београд 1932.

³⁵ Драган Шућур, *Бањалучка епархија за вријеме епископа гр Василија (Костића) 1947–1961*, Бањалука 2009, стр. 107.

У међувремену дошло је до нове реорганизације унутрашњег територијалног устројства Бањалучке епархије, па је 1957. године она била подијељена на 13 намјесништава и 125 парохија (са само 42 активна свештеника), а на њеној територији живјело је 414.488 православних Срба.³⁶ Међутим, већ 1958. године извршено је спајање по два, а негдје и по више намјесништава у једно, па је њих укупно било пет, са сједиштима у: Бањалуци, Бихаћу, Приједору, Санском Мосту и Јајцу.³⁷ До значајније обнове црквеног живота у Бањалучкој епархији дошло је у вријеме епископа Андреја Фрушића (1961–1980), а посебно у вријеме епископа Јефрема Милутиновића (од 1980), па је број парохија био постепено повећаван.

Пета и посљедња велика промјена у територијалној организацији Српске православне цркве у Босанској Крајини учињена је 1990. године обновом некадашње Бихаћке епархије, под именом Бихаћко-петровачка епархија. Свети архијерејски сабор Српске православне цркве такву одлуку донио је у мају 1990. године, на приједлог епископа далматинског Николаја Мрђе и епископа бањалучког Јефрема Милутиновића. Ова епархија формирана је на једном дијелу територије Бањалучке епархије и на једном дијелу територије Далматинске епархије. Од Бањалучке епархије добила је општине: Велику Кладушу, Цазин, Бихаћ, Босанску Крупу, Сански Мост, Кључ, Шипово и дијелове општина Босански Нови, Приједор и Мркоњић Град, а од Далматинске епархије добила је општине: Босански Петровац, Дрвар, Босанско Грахово, Гламоч и Ливно.³⁸ Од 1991. на њеном челу налази се епископ Хризостом Јевић. Епархија бихаћко-петровачка тешко је страдала у Југословенском рату (1991–1995), а мањи дио њене територије остао је у Републици Српској, док је повратак избјеглог и протјераног српског становништва у већи дио епархије у Федерацији Босне и Херцеговине само дјелимично остварен.

Дакле, Бихаћко-петровачка епархија, са сједиштем у Босанском Петровцу, територијално је увећана у односу на некадашњу Бихаћку епархију, која је имала сједиште у Бихаћу. Према подацима из 2010. године Епархија бихаћко-петровачка подијељена је на шест архијерејских намјесништава: Граховско-дрварско, Кључко, Лијевљанско-гламочко, Петровачко-бихаћко, Санско-крупско и Шиповско, у оквиру којих се налази 51 парохија. Граховско-дрварско намјесништво чини осам парохија: Великоцвјетнићка, Граховско-маринковачка, Прва дрварска, Друга дрварска, Мартинбродска, Пећка, Прекајска и Црнолушка. У састав Кључког намјесништва улази десет парохија: Врбљанска, Доњоратковачка, Кључка, Подбрдско-грачачка, Подрашничка, Превијска, Рибничка, Саничка, Соколовачко-козичка и Чађавичко-оратовљанска. Најмање парохија има у саставу Лијевљанско-гламочког намјесништва, укупно пет, и то: Веселињска, Прва гламочка, Друга Гламочка, Губинско-врбичка и Лијевљанска. Петровачко-бихаћко намјесништво чини осам парохија: Бихаћка, Бјелајско-врточка, Буковачко-дринићка, Глиничко-кладушка, Крње-

³⁶ *Исто*, стр. 208. и 227.

³⁷ *Исто*, стр. 199.

³⁸ *Епархија бихаћко-петровачка: први шемајизам 2010*, Босански Петровац 2011, стр. 15.

ушко-вођеничка, Прва петровачка, Друга петровачка и Смољанско-бравска. По броју парохија највеће је Санско-крупско намјесништво, у оквиру којег их је организовано дванаест: Бушевићко-блатњанска, Дабарска, Јасеничко-сувајска, Крупска, Лушципаланачка, Оштролучка, Расавачка, Рујишко-дубовичка, Санска, Старомајданска, Томинска и Хадровачка. И на крају, Шиповско намјесништво чини осам парохија: Бабићка, Герзовачко-бараћка, Медљанска, Пецка, Стројичка, Прва шиповска, Друга шиповска и Трећа шиповачка.³⁹

Бањалучка епархија је територијално знатно умањена 1990. године, али је задржала општине: Бањалуку, Приједор, Босански Нови, Босанску Дубицу, Босанску Градишку, Србац, Прњавор, Лакташе, Челинац, Котор Варош, Скендер Вакуф, Мркоњић Град, Јајце и Доњи Вакуф. Епархија бањалучка такође је страдала у Југословенском рату (1991–1995), али је већи дио њене територије остао у Републици Српској. У њеном саставу 2000. године било је 127 парохија, организованих у десет архијерејских намјесништава, од којих два имају сједиште у Бањалуци, а по једно у Приједору, Козарској Дубици, Градишци, Српцу, Прњавору, Лакташима, Котор Варошу и Мркоњић Граду.⁴⁰ У наредним годинама број намјесништава није мијењан, али је повећан број парохија, па их 2005. било 137,⁴¹ а 2010. било их је 157.⁴²

Бањалучко намјесништво чине 33 парохије: Бањалука I, Бањалука II, Бањалука III, Бањалука IV, Бањалука V, Бањалука VI, Бањалука VII, Бањалука VIII, Бањалука – Придворни храм, Бањалука – Врбања, Бањалука – Дракулић I, Бањалука – Дракулић II, Бањалука – Дракулић III, Бањалука – Лазарево I, Бањалука – Лазарево II, Бањалука – Лазарево III, Бањалука – Мотике, Бањалука – Обилићево I, Бањалука – Обилићево II, Бањалука – Обилићево III, Бањалука – Паприковац, Бањалука – Петрићевац, Бањалука – Ребровац I, Бањалука – Ребровац II, Бањалука – Ребровац III, Бањалука – Ребровац IV, Бањалука – Топлице I, Бањалука – Топлице II, Бањалука – Чесма, Драгочај, Карановац, Пискавица и Поткозарје. Змијанско намјесништво, са сједиштем у Бањалуци, чини 13 парохија. То су: Бањалука – Лауш I, Бањалука – Лауш II, Бањалука – Лауш III, Бањалука – Лауш IV, Бистрица бањалучка, Бронзани Мајдан, Гомионица, Јелићка, Кола, Крупа на Врбасу, Лусићи, Перван и Рекавице.

У састав Градишког намјесништва улази 14 парохија: Бијаковац, Врбашка, Гашица, Градишка I, Градишка II, Градишка III, Драгељи, Дубраве, Ламинци, Машићи, Нова Топола, Подградци, Рогољи и Турјак. Јајачко-мркоњићко намјесништво обухвата 10 парохија. То су: Бочац, Густовара, Доњи Вакуф, Јајце I, Јајце II, Језеро, Мркоњић Град I, Мркоњић Град II, Мркоњић Град III и Оборци. Которварошко намјесништво чини 16 парохија: Врбањци, Грабовица, Живинице,

³⁹ Исто, стр. 103–452.

⁴⁰ Јефрем, епископ бањалучки, *Спогоднишњица оснивања српске православне Епархије бањалучке*, Српска православна Епархија бањалучка 1900–2000: шематизам, Бањалука 2000, стр. 127–128.

⁴¹ *Српска православна Епархија бањалучка 2005: шематизам II*, Бањалука 2005, стр. 356.

⁴² *Српска православна Епархија бањалучка 2010: шематизам III*.

Имљани, Јаворани, Јошавка, Кнежево I, Кнежево II, Котор Варош I, Котор Варош II, Липље, Масловаре, Поповац, Челинац I, Челинац II и Челинац III. У састав Лакташког намјесништва улази 13 парохија: Друговићи, Јаблан, Клашнице, Кришковци, Куљани, Лакташи I, Лакташи II, Маглајани, Пријечани, Слатина, Трн I, Трн II и Чардачани. Поунско намјесништво, са сједиштем у Козарској Дубици, обухвата 16 парохија: Демировац, Добрљин, Драксенић, Јеловац, Кнежица, Козарска Дубица I, Козарска Дубица II, Костајница, Међувође, Моштаница, Нови Град I, Нови Град II, Нови Град III, Слабиња, Чађавица и Читлук. Исти број парохија улази у састав Приједорског намјесништва. То су: Бистрица приједорска, Буснови, Гомјеница, Козарац, Љубија, Марини, Марићка, Омарска, Орловци, Паланчиште, Приједор I, Приједор II, Приједор III, Радомировац, Ракелићи и Сводна. Прњаворско намјесништво чини 18 парохија: Бранешци, Велика Илова, Вијачани, Кокори, Кремна – Вучијак, Кулаши, Лишња, Хрваћани, Палачковци, Поточани, Прњавор I, Прњавор II, Прњавор III, Прњавор IV, Стара Дубрава, Ступље, Шибовска и Штрпци. По броју парохија, најмање је Србачко намјесништво и оно обухвата осам парохија: Кобаш, Кукуље, Лепеница, Ножичко, Србац I, Србац II, Србац III и Стапари.

Према томе, извршено је пет промјена у територијалној организацији Српске православне цркве у Босанској Крајини у новијој историји. Прва и најзначајнија десила се 1900. године оснивањем Бањалучко-бихаћке митрополије на западном и сјеверозападном подручју Дабробосанске митрополије. Потом су услиједиле двије промјене у вези са оснивањем и укидањем Бихаћке епархије 1924. и 1931. године. Четврта промјена извршена је 1948. године и односила се на ново разграничење између Бањалучке епархије и Горњокарловачке епархије, која је од 1931. обухватала и дио Босанске Крајине. Пета и посљедња промјена, веома значајна, учињена је 1990. године обновом Бихаћке епархије, под именом Бихаћко-петровачка епархија, која је територијално увећана у односу на своју претходницу, обухвативши дијелове Бањалучке и Далматинске епархије. Такође, током времена вршене су и промјене у унутрашњој организацији појединих епархија, на нивоу окружних протопрезвитерата, тј. архијерејских намјесништава, као и на нивоу парохија, али ове промјене су од мањег значаја у односу на промјене у територијалној организацији на нивоу епархија. Све те промјене биле су посљедица разних историјских околности и одраз политичких, демографских, друштвених, па и економских кретања у Босанској Крајини. У овој области, Српска православна црква имала је 2010. године двије епархије: Бањалучку епархију (са десет архијерејских намјесништава и 157 парохија) и Бихаћко-петровачку епархију (са шест архијерејских намјесништава и 51 парохијом). Нема прецизних података колико је православних Срба обухваћено овим епархијама појединачно и у укупном збиру на нивоу области.

TERRITORIAL ORGANIZATION OF THE SERBIAN ORTHODOX CHURCH IN BOSANSKA KRAJINA (1900–2010)

There were five changes in the territorial organization of the Serbian Orthodox Church in the region of Bosanska Krajina in newer history. The first and the most important one happened in 1900, by founding the Metropolitanate of Banjaluka and Bihać, which comprised western and northwestern part of the Metropolitanate of Dabar and Bosnia. That was followed by two changes related to establishment and annulment of the Diocese of Bihać in 1924 and in 1931. The fourth change was correction of borders of the Diocese of Banjaluka in 1948, while the fifth one, also of the great importance, was the reestablishment of the Diocese of Bihać in 1990, under the name of the Diocese of Bihać and Petrovac. All of these changes were consequence of various historical circumstances, and reflection of political, demographic, social, and economic development, as well. In 2010, there were two organized dioceses of the Serbian Orthodox Church in Bosanska Krajina, with 208 parishes in all. However, there is no precise data on how many Orthodox Serbs live there.